

При ратификации Хартии государство берет на себя обязательство рассматривать часть первую в качестве декларации целей, к достижению которых оно будет стремиться. Несмотря на то, что это обязательство закрепляется в договорном документе, оно носит политический, а не юридический характер. Ратифицировав Хартию, государство предоставляет в Совет Европы доклады о том, как оно выполняет взятые на себя обязательства. Контроль за соблюдением обязательств осуществляет Европейский комитет по социальным правам, состоящий из независимых экспертов.

Украина подписала данный акт 2 мая 1996г., ратифицирован он был 14 сентября 2006г., вступил в силу с 1 февраля 2007г. О наполнении Хартии реальным содержанием говорить пока не приходится (Украина присоединилась к 27 статьям и 74 пунктам Хартии), поскольку в ратифицированный Украиной документ не вошли некоторые важные социальные обязательства, в частности, речь идет о статье 12 (право на социальное обеспечение), статье 13 (право на социальную и медицинскую помощь) и статье 19 (право трудящихся мигрантов и их семей на защиту и помощь). Это обусловлено, в первую очередь, неготовностью обеспечить надлежащее их финансирование, а также несовершенством законодательства. Что касается, законодательной базы: незавершенность реформ пенсионной и страховой системы (необходимо, чтобы в пенсионном обеспечении действовали все составляющие пенсионного страхования); разработка и принятие закона об общеобязательном медицинском страховании, а также ратифицирование Европейской конвенции о работниках-мигрантах. По мнению экспертов, полная ратификация ЕСХ станет возможной только в том случае, если в экономике будут созданы нормальные условия для развития. Для того чтобы в Украине была достаточно высокая заработная плата, при стабильности нынешних темпов понадобится несколько лет.

Нужно понимать, что сегодня европейский вектор Украины нуждается в ускоренном развитии экономики и значительном повышении уровня жизни населения. Лишь при таких условиях можно ожидать достижения необходимых социальных стандартов. Потребуется значительные расходы на увеличение пенсий, детских пособий, пособий по безработице и на медицинскую помощь. Минимальная заработная плата должна быть не ниже прожиточного минимума. Необходимо также значительно поднять уровень жилищных, транспортных и экологических стандартов.

В Европейской Социальной Хартии нет жестких стандартов, скорее декларации, но она сильна контролем, различными процедурами, с помощью которых заставляют государство, в том числе и политическими методами, допустившее отступление от норм Хартии, менять положение в своей социальной сфере. Вместе с тем это – ни что иное, как наднациональный контроль и одна из процедур внешнего управления.

Нужно отметить, что выполнение любых социальных стандартов, в том числе и выполнение ЕСХ, зависит от развития экономики. Здоровая экономика – залог высоких социальных стандартов. Поэтому первое, что должно быть предусмотрено – это экономическая стабильность и рост ВВП, занятость населения, производительность труда, снижение инфляции и др. Конечно, можно согласиться с тем, что Европейская социальная хартия выполнима в полном объеме в странах с более высоким уровнем жизни, с большими бюджетными возможностями. Для других стран, в том числе и для Украины, это скорее ориентир, к которому необходимо стремиться.

ТРОФИМЕНКО М.В.,
старший викладач кафедри міжнародних
відносин та зовнішньої політики
Маріупольського державного університету

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АНТИГЛОБАЛІСТСЬКОГО РУХУ

Одним з найбільш важливих та суперечливих питань дослідження антиглобалістського руху є проблема його фінансування. Вона є складною для вивчення через низку причин. Головна – брак інформації. Якщо звернутися до сайтів антиглобалістських організацій, то далеко не всі з них є прозорими та такими, що декларують прибутки та витрати. Багато організацій, від найбільших та найвідоміших до маленьких, взагалі оминають питання фінансування та не наводять цю інформацію на своїх сайтах. У інших випадках представлена досить скупа інформація, яка містить лише декілька цифр, які характеризують загальний прибуток та витрати організацій за визначений період та відсоткове відображення видаткової частини бюджету, або статті, на які було витрачено певну частину коштів.

Серед основних статей прибутку антиглобалістських організацій виділяються наступні: приватні пожертви, кошти приватних та державних фондів, надходження від продажу спеціалізованої літератури, предметів із логотипами, членські внески, прихована спонсорська допомога з боку крупних бізнесменів, великих ТНК, політиків.

Основні видатки антиглобалістських організацій: підтримка сайту, інформаційні технології, агітаційні матеріали, оренда приміщення, зарплата (редакторам сайту, адвокатам, авторам публікацій, працівникам організації та ін.).

Досить цікавою для нас є стаття Л. Уейні, у якій автор, по-перше, розмежує донорів європейських організацій (частково програми антиглобалістів спонсорує Євросоюз, а також благодійні організації) та

північноамериканських (основними донорами в цьому регіоні є заможні фізичні особи та різноманітні фонди, які варіюються від маловідомих релігійних до відомих фондів Форда та Рокфеллера). По-друге, представляє конкретні суми бюджетів деяких організацій, які вони мали на початок XXI століття, з приміткою на те, що головних своїх донорів організації вважають за краще все ж таки не називати.

Матеріали статті Л. Уейні підтверджують факт наявності серед спонсорів антиглобалістських заходів великих корпорацій. Так, корпорація Unilever перерахувала на користь Фонду Ben&Jerry 5 мільйонів доларів на реалізацію його програм. Відомо також, що згаданий фонд, заснований однойменною компанією, яка виробляє морозиво та є одним з головних спонсорів організації антиглобалістського толку. Іншим прикладом є Фонд Solidago, про який мало що відомо, крім того, що він віддає перевагу наданню малих грантів. Така політика дозволяє більшій кількості громадських організацій та дослідницьких співтовариств скористатися його фінансовою підтримкою [9].

Зрозуміло, що представлена інформація не робить повністю прозорим питання фінансування антиглобалістських організацій. Вочевидь також, що багато грантодавців та одержувачів грантів не розголошують для широкого загалу досить велику кількість інформації. Так, деякі організації не вказують (навіть у бланках своєї фінансової звітності), хто є їх головним донором та в яких обсягах обчислюються отримувані кошти.

І все ж таки для нас є дуже важливим завданням розкрити питання фінансової та матеріальної підтримки акцій антиглобалістських організацій. У основному ця підтримка здійснюється безпосередньо учасниками руху (проїзд, харчування, проживання). Крім цього фінансову підтримку антиглобалістам надають деякі гуманітарні організації, які допомагають країнам, що розвиваються, та різного роду корпорації, які мають ресурси (рух фермерів, профспілки та інші). Зокрема, витрати на організацію поїздки української та російської делегацій у Генуя в 2001 році взяла на себе міжнародна організація АТТАК [1, с. 400].

За оцінками дослідників Університету Джона Хопкінса, неурядовий сектор, який включає й антиглобалістський рух, у цілому наприкінці XX століття представляв собою індустрію з річним оборотом у 1,1 трильйон доларів США та 19 мільйонів співробітників, що можна порівняти з восьмою найбільшою економікою світу. Через неурядові організації сьогодні проходить більше коштів, що спрямовуються в рамках програм міжнародної допомоги розвитку, ніж через усю систему ООН (за виключенням Світового банку та МВФ), а в багатьох країнах неурядові організації заміщують державні органи в наданні цілої низки послуг (наприклад, у галузі освіти або охорони здоров'я) [6, с. 118].

Професор Олександр Бузгалін, який брав безпосередню участь у організації чотирьох Європейських соціальних форумів (ЄСФ) стверджує, що при організації в даному випадку ЄСФ керівництва не було зовсім. Була дуже широка Асамблея, яка представляла більше 100 найбільших міжнародних громадських структур. Асамблея обіймалася виключно проблемами визначення загальних питань пленарних засідань та координацією хто, де, коли буде засідати і тому подібне. Програми конференцій, семінарів, дискусій визначали організатори кожного з заходів (а їх деколи було кілька десятків). Щодо питання оплати Олександр Бузгалін стверджує, що кожен платив сам за себе (і багаті західні недержавні фонди, чії делегати жили в основному в готелях і бідні громадські організації та рухи інших країн). При цьому варто зазначити, що фонди західних країн охоче спонсорують та підтримують неможливі громадські організації. У кожного з учасників ЄСФ був дуже обмежений бюджет (50 – 100 євро на учасника, для порівняння учасники Давоського форуму платять у кілька сотень раз більше), який складається з оргвнесків (від символічних 2 до 50 євро – залежно від прибутку, який учасники називають при реєстрації), дотацій органів місцевого самоврядування, великих міжнародних неурядових організацій. При чому учасники, які нічого не платили, мали такі ж самі права [5, с. 94].

Ще один символ глобалізації – Інтернет – став дуже дієвим джерелом знаходження коштів для антиглобалістських організацій. Ефективність будь-якого суспільно-політичного руху, безумовно, залежить від популярності ідей, що відстоюються, налагодженої організаційної структури, стабільності фінансування. У численних публікаціях, присвячених антиглобалістському руху, розглядаються в основному перші дві умови. Третя стає об'єктом спекуляцій ЗМІ і обивателів [3, с. 130].

З виключно наукової точки зору – питання про способи фінансування – одне з головних при аналізі перспектив і можливостей руху, перш за все, можливостей мобілізувати ресурси. З ідеологічної точки зору питання фінансування важливе як критерій для оцінки незалежності руху, можливого використання бренда і активістів руху, наприклад, однією корпорацією в конкурентній боротьбі проти інших корпорацій, однією державою, проти інших держав. Саме щоб уникнути звинувачень у упередженості, антиглобалістські організації, наслідуючи приклад великих транснаціональних корпорацій, складають щорічні докладні звіти про прибутки і витрати.

Основа антиглобалістського руху – різноманітні локальні, невеликі за кількістю учасників організації і групи екологічної, правозахисної, антивійськової і іншої орієнтації. Традиційні громадські організації формують антиглобалістський рух, приєднуючись до міжнародних синхронізованих акцій протесту, відвідуючи маніфестації в місцях проведення самітів ВТО, Великої вісімки, беручи участь у соціальних самітах. Організації продовжують займатися своєю профільною діяльністю, координуючи деякі свої дії з аналогічними організаціями з інших країн, створюючи мережі для забезпечення кращої організації і більш стабільного фінансування. Різноманітні форми координації антиглобалістського руху – соціальні форуми, коаліції,

федерації, мережі і ін., дозволяють тематично схожим організаціям з різних країн об'єднувати ресурси і зусилля заради спільних цілей – і в реальному, і в віртуальному просторі.

Питання фінансування масштабних антиглобалістських заходів – конференцій і соціальних самітів – слід розглядати окремо від фінансування повсякденної діяльності антиглобалістських організацій.

Фахівці звертають увагу при дослідженні антиглобалістського руху на нові організаційні форми, що послужили основою для більшої ефективності руху. Організаційні форми надзвичайно різноманітні: профспілки і мережні організації, невеликі мобільні групи, комітети солідарності, аналітичні спілки, альтернативні ЗМІ з можливістю для будь-якого відвідувача опублікувати свою статтю або коментар і т. ін. У різноманітності цих форм і зібраний досвід громадських рухів попередніх епох. Другою необхідною умовою для ефективності руху було завжди і залишається зараз фінансування. І в цій сфері антиглобалістським рухом використовується весь традиційний набір, що був удосконалений певними механізмами.

Існують декілька класичних джерел фінансування для громадських організацій будь-якого типу:

- обов'язкові і добровільні членські внески;
- добровільні пожертви від прибічників;
- продаж профільної літератури і супутніх товарів (одяг, інші предмети з символікою, агітаційні матеріали);
- гранти від благодійних і державних організацій;
- доходи від культурних і освітніх заходів (кінопоказів, літературних читань, фестивалів, артмайстерень, конференцій, тренінгів, семінарів і ін.).

Антиглобалістські організації фінансуються з тих же самих джерел. Проте деякі з них антиглобалісти вдосконалили, використовуючи можливості інформаційних технологій і спеціалізацію самого руху.

Один з традиційних різновидів антиглобалістських акцій – вуличний фестиваль (streetparty) – виступає як центральний фандрайзинговий антиглобалістський захід. Ця форма організації протесту, при якій вулиці «окуповуються» протестуючими, акторами і художниками, що влаштовують справжні фестивалі з тематикою протесту. Фестивалі збирають значну аудиторію, якій пропонується купити створені учасниками фестивалю витвори мистецтва, книги і журнали, предмети одягу і агітаційні матеріали.

Антиглобалістські організації, багато з яких займаються соціальними проблемами, користуються ідеологічною і фінансовою підтримкою профспілок, спираючись таким чином на фінансову стабільність профспілкових членських внесків. Наприклад, організація «Стрейтгудс» співпрацює з цілою низкою профспілок, які перераховують частину коштів, отриманих від профспілкових внесків, на фінансування різних проєктів і діяльності організації в цілому [3, с. 133].

Організації, що виступають проти корпоративної глобалізації, проти трудової дискримінації, за поширення спільних стандартів праці, за соціальну справедливість і т.д., часто відкривають свої магазини з товарами власного виробництва. Такі товари продаються під лейблом «nosweatshops», що означає вироблено без використання потогінної праці.

Ще одне джерело фінансування, що використовується в основному як гарантія фінансово нестабільних антиглобалістських організацій або організації великих антиглобалістських заходів, – підтримка з боку великих і відомих антиглобалістських мереж «Directactionnetwork» (Мережа прямої дії) або «AllianceforGlobalJustice» (Альянс за глобальну справедливість). «Найрозкрученіші» організації і сайти виконують функції спонсорів по відношенню до більш малих, локальних, вузькоспеціалізованих організацій.

Намічається досить чіткий поділ різних видів антиглобалістських організацій за типами виконуваних функцій. Наприклад, існує організація «UniteHere!» (Об'єднуйтеся тут), яка претендує на статус нової профспілки для робочих усіх напрямів і сфер діяльності, у великих і малих корпораціях, будь-якого віку, статевої і національної приналежності [8]. Великі розділи на сайті присвячені різноманітним засобам підтримки організації: фінансовим, матеріальним, активістським і т.д. Організація навіть створила мережу «дружніх готелів», склала каталог готелів, у яких рекомендовано зупинитися прихильникам організації. Таким способом організація одержує стабільне джерело коштів на свій рахунок. Організація «UniteHere!» відкрила власний віртуальний магазин з досить широким асортиментом. Наприклад, тут продається спеціальна уніформа з лейблом «UniteHere!», яку активно купують робітники з метою застрахуватися від певних порушень з боку роботодавця (організація зарекомендувала себе як успішний адвокат для робітників проти корпорацій).

З іншого боку, існує сайт, який збирає всі основні новини про антикорпоративні кампанії і акції, проти порушень прав робочих, дітей, жінок корпораціями і т.д. – «behindthelabel» [7]. Сайт підтримується на кошти «UniteHere!». Над сайтом працює унікальний колектив авторів, журналістів, аналітиків, дослідників, який постійно стежить за ситуацією з правами робітників по всьому світу.

Таким чином, відбувається деякий природний перерозподіл функцій, спеціалізація і розподіл праці між антиглобалістськими організаціями. Великі мережі, які мають зв'язки з профспілками, брали участь у великих протестах і зуміли побудувати власний бренд, розрекламувати свої ідеї і цінності, і зараз одержують досить великі кошти. Організації такого типу стають не тільки організаційним, але й мережним, ресурсним, фінансовим центром, що перерозподіляє фінанси всередині антиглобалістського руху.

Мінімальні витрати на повсякденну діяльність антиглобалістських організацій:

- підтримка сайту, інформаційні технології, агітаційні матеріали;
- оренда приміщення;

– зарплата (редакторам сайту, адвокатам, авторам публікацій, працівникам організації та ін.).

Функціонування невеликої антиглобалістської організації може обмежуватися майже виключно підтримкою сайту і участю в великих акціях протесту, що проводяться в країні або в регіоні. Інтернет є найважливішим засобом – зручним, швидким і недорогим – для організації протестів, агітації нових прибічників, обміну досвідом і ідеями з іншими антиглобалістськими організаціями в інших провінціях і країнах, отримання додаткових фінансових коштів. Користування Інтернетом, з одного боку, різко знижує організаційні витрати на функціонування організації, з іншого, дозволяє залучити додаткові кошти з усіх країн світу [3, с. 135].

За рахунок такої диверсифікації джерел фінансування і скорочення витрат на повсякденну діяльність групи і організації антиглобалістського спрямування можуть досить активно і ефективно здійснювати свою протестну, правозахисну, освітню, аналітичну і іншу діяльність. Наприклад, організація «Alternatives», збрала для своїх проєктів значний перелік спонсорів і партнерів з числа профспілок, великих правозахисних організацій, благодійних фондів і навіть деяких державних структур з 35-ти країн світу. А можливості антиглобалістського руху в цілому мобілізувати фінансові ресурси наближаються до аналогічних можливостей транснаціональних корпорацій і деяких держав.

На окрему увагу заслуговує проблема фінансування великих антиглобалістських заходів: функціонування радіо-і телевізійних проєктів, проведення соціальних форумів, масових протестів проти міжнародних організацій тощо. Подібні заходи проводяться кілька разів на рік, коли антиглобалістський рух збирається на знакові заходи: протести проти ВТО, МВФ, Великої вісімки тощо. Існують також і численні регіональні заходи – Європейський соціальний форум, Соціальний форум двох Америк, протести проти НАФТА і порушень прав мігрантів у Європі. Витрати на проведення цих заходів суттєво вищі, причому важливі не тільки фінансові, але й матеріальні витрати. Питання проживання, харчування й місця для проведення саміту або агітаційних матеріалів для протестів – більш дорогі і масштабні.

Враховуючи масштаби, наприклад, Всесвітнього соціального форуму, для участі в якому приїжджають десятки тисяч людей з усього світу, витрати не окупаються невеликими прибутками від проведення заходів. Частина витрат беруть на себе самі учасники, сплачуючи і транспорт, і проживання, і навіть іноді невеликі організаційні внески, частина витрат покривається спеціальними цільовими програмами збору коштів. Витрати деяких делегацій оплачуються їх більш великими і заможними колегами. Спонсорами подібних заходів стають і профспілки, і урядові агентства, і місцева влада, і добродійні організації, і деякі комерційні компанії, що забезпечують необхідний мінімум фінансування [3, с. 137].

Незважаючи на таку широку підтримку з боку цілого переліку спонсорів, такі масштабні антиглобалістські заходи часто не можуть покрити власних витрат.

Більш того, присутність у якості спонсорів великих комерційних і некомерційних організацій, з «підмоченою репутацією», часто компрометує організаторів, позбавляючи їх підтримки багатьох учасників антиглобалістського руху, що побічно і призводить до недостатнього фінансування заходів. Наприклад, у 2003 і 2004 роках Всесвітній соціальний форум проходив при фінансовій підтримці Фондації Форда, у 2005 році організаторів Форуму підтримав Фонд Рокфеллера. Це стало однією з основних причин ізоляції Форуму і його організаторів, бойкоту Форуму з боку багатьох радикальних і неконформістських антиглобалістських організацій.

Професор КНЕУ імені В. Гетьмана Тимур Кальченко наголошує на тому, що спектр структур, які фінансують антиглобалістський рух є досить широким (враховуючи різноманітність течій антиглобалізму). До основних категорій прямих спонсорів він відносить:

- ліві угруповання Латинської Америки (передусім Колумбії), пов'язані із наркопартизанами;
- ісламські (переважно арабські) благодійні фонди;
- уряди країн-периферії (як правило, вони здійснюють не стільки пряме фінансування, скільки організаційну підтримку в проведенні форумів антиглобалістів);
- великі ТНК, які вирішують за допомогою антиглобалістів власні проблеми макроекономічного характеру [4, с. 194].

Погоджується з професором Кальченком російський професор Михайло Делягін, який вважає, що яку б дію не передбачала здійснити та чи інша громадська сила, у світі знайдуться учасники глобальної конкуренції, яким ця дія піде на користь та які готові оплатити цю дію [2, с. 129].

Таким чином, розглянувши основні джерела фінансування антиглобалістського руху, можна зробити наступні висновки.

По-перше, треба зазначити, що антиглобалістські організації залучають фінансові кошти із різних джерел (членські внески, діяльність Інтернет крамниць, гранти від великих фондів, фінансова допомога від ТНК за певні протестні акції та інші). При цьому річні бюджети деяких організацій складають досить суттєві суми.

По-друге, характерною для всіх антиглобалістських організацій є тенденція нерозголошення донорів, які надають їм головну фінансову допомогу. Можливо це пов'язано зі скандалами, коли акції протесту антиглобалістських організацій проти СОТ, МВФ інших міжнародних структур фінансувалися відомими фондами.

Література:

1. Глобализация : учебник / [О. Д. Абрамова, О. Н. Астафьева, В. В. Бакушев и др.] ; под общ.ред. В. А. Михайлова, В. С. Буянова. — М. : Изд-во РАГС, 2008. — 544 с. — (Учебники Российской академии государственной службы при Президенте Российской Федерации).
2. Делягин М. Драйв человечества. Глобализация и мировой кризис / Михаил Делягин. — М. : Вече, 2008. — 528 с.
3. Антиглобализм и глобальноеуправление: доклады, дискуссии, справочные материалы / [О. Барабанов, С. Афонцев, А. Зиновьев] ; под ред. Д. Н. Пескова. — М. : МГИМО (У) МИД России, 2006. — 440 с.
4. 73. Кальченко Т. В. Глобальна економіка : навч. посіб. / Тимур Валерійович Кальченко. — К. : КНЕУ, 2009. — 364 с.
5. Кто сегодня творит историю: альтерглобализм и Россия :[сборник статей] / [М. Воейков, М. Кропоткин, Л. Булавка] ; под ред. А. Бузгалина, Л. Ожогоиной. — М. : Культурная революция, 2010. — 600 с. — (Библиотека журнала «Альтернативы»).
6. Приватизация мировой политики: локальные действия — глобальные результаты / [О. Н. Барабанов, П. А. Цыганков, Д. М. Фельдман и др.]; под ред. М. М. Лебедевой. — М. : МГИМО (У), 2008. — 280 с.
7. Behindthelabel. [Электронный ресурс]. — Режимдоступу :<http://www.behindthelabel.org/>
8. UniteHere! [Электронный ресурс]. — Режимдоступу :<http://www.unitehere.org/>
9. WayneL. ForTradeProtesters, «Slower, SadderSongs». [Электронный ресурс]. — Режим доступу :<http://uk.westlaw.com/>